

Григор Григоров (България, Благоевград)

**ОНОМАСТИКА И МИСТИФИКАЦИЯ
(ЛИЧНИТЕ ИМЕНА В ПОЕТИЧНИЯ ЦИКЪЛ “НА ОСТРОВА
НА БЛАЖЕНИТЕ” ОТ П.П. СЛАВЕЙКОВ ОТ ГЛЕДНА ТОЧКА
НА ЕЗИКОВАТА ИЗОМЕРИЯ НА В.А. КАРПОВ)**

Научното наследство на езиковед В.А. Карпов е разнообразно и приносно в много посоки влючително и за българския език. На него дължим добър учебник по български език и множество статии разглеждащи българска проблематика. Изключително интересна остава неговата теория за езиковата изомерия, която намира приложения най-вече в обучението по чужд език. В българската хуманитаристика езиковата изомерия може да подскаже интересни решения за разгадаването на естетическите послания на ранния български модернизъм изградени посредством индивидуално езиково творчество.

В историята на българската литература и култура творчеството на Пенчо Славейков заема особено място. Всепризнат е неговият принос в изграждането на модерната българска литература. Със своят талант и с новаторските си възгледи за литературата и изкуството Славейков се очертава като най-крупната фигура в литературата от началото на 20 в. Поезията му категорично напуска пространствата на национално и социално ангажираното писане и се вдъхновява пред чистото изкуство поставящо в центъра на света индивидуалния човек. Индивидуализмът като направление в литературата е идейно и естетически осъзнат от Славейков и той в жанрово многообразното си творчество многократно е заявявал своите позиции. Около неговата борбена и неспокойна личност се формира интелектуалният кръг “Мисъл” от силни и индивидуални таланти, който завинаги променят българската литература.

“На острова на блажените” е книга антология издадена в 1910 г. и уникална по своя характер. В нея са представени творбите на 19 въображаеми поети живеещи на измислен остров. Славейков създава литературна мистификация, като сам се превъплъщава в поети, чиито имена и биографии сам измисля. За неговото творчество това не е новост. Преди тази творба П. Славейков е публикувал свои стихове, които подписвал като преводи от поетите Ферхад Меддахи и Олаф ван Гелдерн. И двете имена са измислени. Първото от тях звучи твърде източно асоциирайки с персийската словесност. Второто име звучи твърде западно словообразувано в англо-германските езици. И двете имена изпълняват обща цел да се отдалечат от българския език. В “Острова на Блажените” е закодирана българската политическа и литературна картина от времето на Славейков. В този цикъл от стихове проблясва разнообразния талант на поета. Към стиховете на измислените поети са добавени кратки биографични портрети, които детайлно разкриват факти съпадащи с биографията на самия П. Славейков или на други български поети [3, 41–113].

Особен интерес представляват личните имена. За име на столица на измисления остров е поставен град Артаня, което прочетено на обратно съвпада с името на река Янтра. Говори се също за град Анварт, което е обратно прочитане на родния град на Славейков — Трявна. Родният град на измислената поетеса Силва Мара се нарича Овеилвес, което съвпада с обратното прочитане на град Севлиево, който от своя страна е роден град на поетесата Мара Белчева. Съответно покойният мъж на Силва Мара се нарича Чебел, което е анаграм на фамилията Белчев. Подобни размествания на буквите и звуковете при образуването на поетичните имена се срещат често и много от тях са прозрачни за читателите и литературните изследователи.

Богатството от причудливи и красиви имена дава основания да се погледне към тях през теорията за езиковата изомерия разработена от Карпов в книгата му “Езикът като система.”

Като погледнем към имената на поетите ще видим, че всичките са с по две имена. Боре Вихор, Видул Фингар, Спиро Година, Доре Груда, Велко Меруда, Китан Дожд, Нено Вечер, Стамен Росита, Чевдар Подрумче, Иво Доля, Бойко Раздяла, Тихо Чубра, Секул Скъта, Нягул Кавела, Ралин Стубел, Витан Габър, Недан Ветко, Вита Морена, Силва Мара, Боне Войдан. Славейков е ползвал сборникът с песни на братя Миладинови от където е извадил някои от имената [1, 528-529]. Някои от тези имена е променил с цел да им придаде поетично звучене. Повечето личните имена съвпадат с българската именна система, но като цяло остава усещането за старинни, забравени и красиви лични имена. Втората част от имената пряко или асоциативно отговаря на някакъв предмет, понятие или качество. Засилва се усещането, че имената на поетите са образувани от лично име и прозвище — традиция каквато е съществувала в именната система на българите, преди да се прибави наставката –ов за оформяне на фамилно име.

Макар, че имената на поетите са авторска мистификация те са словообразувани в българска езикова среда. Теорията на Карпов за изомерията в езика предлага следната възможност. Всяка словоформа да се разгледа като набор от букви заемащи различни позиции. При промяна на позициите на същите букви се построява нова словоформа различна по граматика и семантика. Изомерни се наричат думите, които имат свои съответствия при размяна на подредбата на буквите. Така например почти всяка двубуквена дума има свой огледален изомер изомер. Карпов привежда следните примери от руски език: ад:да ан:на ал:ла аз:за и др. (2, 153) При трибуквените думи вариантите са 6, а при четри буквените думи са 24. По правило колкото повече са буквите в словоформата, толкова по-малко са неговите изомери.

Името Иво Доля с което П. Славейков най-недвусмислено визира собствената си личност е и най-краткото име в творбата. Разложено на съставните си букви и отново комбинирано ни дава следните възможности:

Иво — оив — иов — вои — вио — ови.

Вариантите на първото име не дават пълни съответствие, но дават възможност чрез близкия по звучене и изписване глайд (й) да изведем две

възможности — библейското име “Йов” и съществителното “вой”. Съответно името Доля дава следните възможности:

Доля — дяло — дяля — дяло — дяол — доял — ядол — ялод — ялдо — ядло — яолд — яодл — лядо — ляод — лояд — лдоя — лдяо — лодя — оядл — оялд — одля — одял — оляд — оля.

Вариантите на второто име дават едно пълно съответствие — глагола “доял”. Така името Иво Доля намира своя изомерен двойник — Иво доял. Открива се също диалектна дума за отрова — “ядло”, както и буквения сбор “дяол”, който при прочитане звучи фонетично близко до лексемата “дявол”. Още повече, че липсващия звук се съдържа в първото име.

Така благодарение на изомерния анализ от името Иво Доля. Можем да достигнем до следните интересни словоформи като доял иво дявол ядло, които сами влизат в собствен сюжет. Случайно или не новият сюжет не може да не предизвика асоциации със стиховете на Славейков.

Химикалка и лист увеличат в лингвистичната игра на разлагане на имената на букви и проследяване на възможностите за нови групирания. Така подложен на изомерен анализ името на поета Доре Груда ще ни довежда до изречението “Едро у град”. Името Боре Вихор ще ни даде “Рових ви, бе роби” и т. н.

Нашата цел не е да разгадаем всички възможности дори само на представените имена, нито се стремим да представяме някакви смислови или поетични тенденции в имената от “Острова на блажените”. Въпреки това в съзнанието бързо изплуват асоциативни връзки между изомерите и поетичните послания на П. Славейков. До подобни наблюдения стигаме без да използваме възможностите на компютърна обработка. Нашият кратък текст иска да отвори разговор за естетическите функции на изомерия в поезията. Както се изтъкна, Славейков сам е съставял нови имена чрез обратно им прочитане, т. е. той е ползвал преднамерено процеса на езиковата изомерия без самия да осъзнава, че съществува такъв лингвистичен закон. Възможността да се прочетат имената, чрез езиковата изомерия ни е подсказана от самия автор. Защото той се ползва от изомерия в биографията. Своите собствени биографични единици ги комбинира с факти от живота на други поети и така постига естетически ефект на мистериозна паралелна действителност.

Литература

Български народни песни събрани от братя Миладинови. Фототипно издание. София, 1981.

Карпов В. А. Язык как система. Минск, 1992.

Славейков П. Лирика. Предговор и съставителство Иван Сестримски. София 1995. Виж също <http://liternet.bg/publish4/ppslaveikov/ostrov/indeex.html>